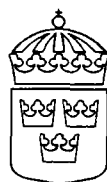

Försvarsutskottets betänkande

1989/90:FöU6

Skydd för samhällsviktiga anläggningar
m.m.

1989/90
FöU6

I betänkandet behandlas förslag som regeringen — efter föredragning av försvarsministern, statsrådet Roine Carlsson — har förelagt riksdagen i proposition 1989/90:54 om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. I betänkandet behandlas också tre motioner som väckts med anledning av propositionen och motion 1989/90:Fö206 angående TIR-bilstrafiken från den allmänna motionstiden. Yttrande över propositionen jämte motioner från konstitutionsutskottet bifogas betänkandet som bilaga.

Sammanfattning

I betänkandet tillstyrker utskottet regeringens förslag till en ny lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. med vissa i det följande närmare angivna ändringar. Den nya lagen ersätter dels lagen (1940:358) med vissa bestämmelser till skydd för försvaret, dels — till principiella delar — förordningen (1976:935) om skyddsområden och kontrollområden.

Lagförslaget innebär utvidgade möjligheter att begränsa tillträdet till för samhället viktiga anläggningar och områden, benämnda skyddsobjekt. Beslut om sådan begränsning skall kunna grundas inte bara på behovet av att förhindra spioneri och sabotage utan även på behovet av skydd mot terrorism och av att hindra att allmänheten kommer till skada till följd av militär verksamhet.

Enligt lagförslaget kan regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer förklara statliga förvaltningsbyggnader, dit även riksdagens byggnader räknas, såsom skyddsobjekt. Utskottet föreslår med hänsyn till att riksdagen i vårt konstitutionella system själv svarar för sin förvaltning att lagen kompletteras med en bestämmelse som innebär att talmannens medgivande fordras för att riksdagens byggnader skall kunna förklaras som skyddsobjekt.

Begränsningarna i tillträdesrätten skall enligt förslaget redan i fredstid kunna avse även vissa civila anläggningar. Vidare innebär förslaget att tillträdesförbud får avse områden som försvarsmakten tar i anspråk vid kränkningar av Sveriges territorium och områden som används för militär övningsverksamhet.

Den föreslagna lagen innehåller även grundläggande bestämmelser om militära skyddsområden, dvs. områden till vilka utlänningars tillträde är begränsat.

Förslaget innebär att militära skyddsområden behålls men att de nuvarande kontrollområdena — där nordiska medborgare särbehandlas — avskaffas. Reglerna om militära skyddsområden har förenklats.

Betänkandet innehåller också förslag till ändringar i brottsbalken, lagen (1979:1078) om gränsövervakningen i krig m.m., lagen (1982:395) om kustbevakningens medverkan vid polisiär övervakning, lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. och utlänningslagen (1989:529).

Utskottet föreslår att lagändringarna, utom vad gäller viss del av lagen om disciplinförseelser av krigsmän, m.m., träder i kraft den 1 april 1991 i stället för som regeringen föreslår den 1 januari samma år.

Till betänkandet har fogats 7 reservationer och 1 särskilt yttrande.

Propositionen

I propositionen föreslås

1. att riksdagen antar förslaget till lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.,
2. att riksdagen antar förslaget till lag om ändring i brottsbalken,
3. att riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1979:1088) om gränsövervakningen i krig m.m.,
4. att riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1982:395) om kustbevakningens medverkan vid polisiär övervakning,
5. att riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m.
6. att riksdagen antar förslaget till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529).

Över lagförslagen har lagrådets yttrande inhämtats. De vid propositionen fogade lagförslagen har följande lydelse.

1 Förslag till

Lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m. m.

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § I denna lag ges bestämmelser om vissa åtgärder till skydd mot

- sabotage,
- användning av våld, hot eller tvång för politiska syften (terrorism),
- spioneri samt röjande i andra fall av hemliga uppgifter som rör totalförsvaret.

I lagen ges också bestämmelser om skydd för allmänheten mot skada som kan uppkomma till följd av militär verksamhet.

2 § Beslut enligt 3, 19 och 23 §§ får inte göras mer omfattande eller ingripande än vad som krävs för att tillgodose behovet av skydd. Så långt möjligt skall undvikas att beslutet medför skada eller olägenhet för andra allmänna eller enskilda intressen.

Skyddsobjekt

Beslut om skyddsobjekt

3 § Om allmänhetens tillträde till eller rätt att utnyttja en anläggning, ett område, ett fartyg eller ett luftfartyg behöver begränsas för ändamål som anges i 1 §, får regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer besluta att anläggningen, området, fartyget eller luftfartyget skall utgöra skyddsobjekt.

4 § Som skyddsobjekt får förklaras

1. statliga förvaltningsbyggnader samt statschefens residens och statsministerns bostad,

2. anläggningar och områden till vilka staten har äganderätt eller nyttjanderätt och som disponeras av försvarsmakten samt militära fartyg och luftfartyg,

3. anläggningar eller områden som används eller är avsedda för ledning av civilförsvarsverksamhet, för energiförsörjning, vattenförsörjning, rundradioförsörjning, radio- och telekommunikationer, transporter eller försvarsindustriella ändamål,

4. områden där försvarsmakten tillfälligt bedriver övningar, prov eller försök, och

5. områden där försvarsmakten har satts in för att möta ett väpnat angrepp mot Sverige eller för att hindra en kränkning av Sveriges territorium.

5 § Också andra anläggningar eller områden än de som nämns i 4 § får förklaras vara skyddsobjekt, om de är av betydelse för totalförsvaret och Sverige befinner sig i krig eller krigsfara eller det råder andra utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig.

6 § Anläggningar eller områden som avses i 4 § 3 eller 5 § får inte förklaras vara skyddsobjekt utan medgivande av ägaren, om denna är någon annan än staten.

1989/90:FöU6

Vad som sägs om ägaren skall även avse nyttjaren, om anläggningen eller området har upplåtits till särskilt nyttjande.

Förbud mot tillträde m. m.

7 § Ett beslut om skyddsobjekt innebär, om annat inte följer av tredje stycket, att obehöriga inte har tillträde till skyddsobjektet.

Tillträdesförbudet får förenas med förbud mot att ta fotografier eller göra andra avbildningar, beskrivningar eller mätningar av eller inom skyddsobjektet.

Om det bedöms som tillräckligt, får i stället för tillträdesförbud utfärdas förbud mot att ta fotografier eller göra andra avbildningar, beskrivningar eller mätningar av eller inom skyddsobjektet eller mot att bada, dyka, ankra eller fiska där.

8 § Förbud enligt 7 § avseende områden som sägs i 4 § 4 eller 5 gäller även mot den som äger eller annars nyttjar området.

Bevakning av skyddsobjekt

9 § För bevakning av skyddsobjekt får anlitas polismän, militär personal eller annan särskilt utsedd personal.

Den som bevakar ett skyddsobjekt och inte är polisman benämns skyddsvakt.

10 § Den som vill ha tillträde till ett skyddsobjekt eller som uppehåller sig invid ett skyddsobjekt är skyldig att på begäran av den som bevakar skyddsobjektet

- uppge namn, födelsetid och hemvist,
- underkasta sig kroppsvisitation och undersökning av medförd egendom som inte utgör brev eller annan enskild handling.

11 § Den som bevakar ett skyddsobjekt får besluta om kroppsvisitation och undersökning av egendom, om det behövs för att bevakningsuppgiften skall kunna fullgöras eller för att söka efter föremål som kan tas i beslag enligt denna lag.

12 § Den som bevakar ett skyddsobjekt får också i den utsträckning som krävs för att bevakningsuppgiften skall kunna fullgöras avvisa, avlägsna eller, om en sådan åtgärd inte är tillräcklig, tillfälligt omhändertaga en person inom eller vid skyddsobjektet, om personen

- överträder något förbud som gäller på grund av beslut enligt denna lag,
- vägrar att på begäran lämna uppgift om namn, födelsetid eller hemvist eller lämnar uppgift därom som skäligen kan antas vara oriktig,
- vägrar att underkasta sig kroppsvisitation eller undersökning av medförd egendom.

13 § Skyddsvakter har dessutom inom skyddsobjektet och i dess närhet samma befogenhet som polismän att gripa den som det finns skäl att anhänga för spioneri, sabotage eller förberedelse till ett sådant brott samt att lägga beslag på föremål som personen för med sig. Detta gäller också om den misstänkte är på flykt från skyddsobjektet.

14 § Den som bevakar ett skyddsobjekt får ta i beslag föremål, som 1989/90:FöU6
skäligen kan antas ha betydelse för utredning av brott mot denna lag eller
vara förverkade.

15 § Kroppsvisitation får inte göras mera ingående än vad ändamålet
med åtgärden kräver.

Kroppsvisitation, som är av mera väsentlig omfattning, skall såvitt
möjligt genomföras inomhus i ett avskilt rum och i vittnes närvaro.

Kroppsvisitation av kvinnor får inte utan synnerliga skäl genomföras
eller bevitnas av andra än kvinnor, läkare eller legitimerade sjuksköter-
skor. Ytlig kroppsvisitation som bedöms nödvändig av säkerhetsskäl och
som endast avser sökande efter vapen eller andra farliga föremål får dock
genomföras i annan ordning.

16 § Över kroppsvisitationer, tillfälliga omhändertaganden och beslag
skall föras protokoll som anger skälen för åtgärden och vad som förekom-
mit vid dess genomförande.

17 § Ett tillfälligt omhändertagande, gripande eller beslag som har ge-
nomförts av en skyddsvakt skall omedelbart anmälas till en polisman.
Beslagtagen egendom skall överlämnas till polismannen. Polismannen
skall genast pröva om åtgärden skall bestå.

Ett tillfälligt omhändertagande skall upphöra så snart ändamålet med
åtgärden förfallit, dock senast sex timmar efter omhändertagandet.

Polismän som tar befattning med tillfälliga omhändertaganden som
genomförs med stöd av denna lag skall tillämpa bestämmelserna i 15–
17 §§ polislagen (1984:387).

18 § Den som tjänstgör eller har tjänstgjort som skyddsvakt får inte
obehörigen röja eller utnyttja vad han på grund av uppdrag enligt denna
lag fått veta om en enskilds personliga förhållanden eller förhållanden av
betydelse för totalförsvaret eller annars för Sveriges säkerhet.

I det allmänna verksamhet tillämpas bestämmelserna i sekretesslagen
(1980:100).

Skyldighet att vidta särskilda skyddsåtgärder

19 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får
förelägga den som bedriver verksamhet av väsentlig betydelse för total-
försvaret att anordna bevakning, sätta upp inhägnader eller vidta andra
liknande åtgärder för ändamål som nämns i 1 § eller till undvikande av
skador genom fientlig verksamhet.

Ett sådant föreläggande får också riktas mot ägaren till det område eller
den anläggning där verksamheten bedrivs.

20 § Den mot vilken ett föreläggande enligt 19 § kan riktas är skyldig att
tillåta besiktning av verksamheten till klarläggande av vilka skyddsåtgär-
der som är påkallade.

21 § Ett föreläggande att vidta skyddsåtgärder eller att tillåta besiktning
får förenas med vite.

Om föreläggandet inte följs får åtgärden vidtas på den försumliges
bekostnad.

22 § Den som vidtagit en skyddsåtgärd enligt 19 § har rätt till ersättning av staten för sådan kostnad eller skada som åtgärden medfört för honom. 1989/90:FöU6

Ersättningen skall bestämmas med beaktande av den nytta som åtgärden kan medföra för den ersättningsberättigade. Ersättning skall inte betalas för sådan kostnad eller skada som är ringa.

Anspråk på ersättning skall prövas i den ordning som föreskrivs i förfogandelagen (1978:262).

Militära skyddsområden

Föreskrifter om militära skyddsområden

23 § Om en militär anläggning inte kan beredas ett tillräckligt skydd genom att anläggningen är skyddsobjekt, får regeringen för ändamål som anges i 1 § första stycket föreskriva att ett område omkring anläggningen skall vara militärt skyddsområde.

Även ett område med geografiska förhållanden av särskild betydelse för det militära försvaret får för samma ändamål förklaras vara militärt skyddsområde.

Förbud mot tillträde m. m.

24 § Inom militära skyddsområden får utlännningar inte uppehålla sig utan tillstånd av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

25 § Tillstånd enligt 24 § får förenas med förbud att ta fotografier eller göra andra avbildningar, beskrivningar eller mätningar inom skyddsområdet.

26 § Tillstånd enligt 24 § får lämnas, om det finns särskilda skäl för det. Vid tillståndsprövningen skall särskilt beaktas, om utlännningen är stadigvarande bosatt i Sverige eller har någon annan fast anknytning till Sverige.

Tillstånd får återkallas, när hänsyn till Sveriges säkerhet föranleder det.

Bevakning av militära skyddsområden

27 § För bevakning av militära skyddsområden får anlitas polismän, militär personal eller annan särskilt utsedd personal.

Den som bevakar ett militärt skyddsområde och inte är polisman benämns skyddsområdesvakt.

28 § Utlännningar, som uppehåller sig inom ett militärt skyddsområde är skyldiga att på begäran av den som bevakar ett militärt skyddsområde visa upp pass eller någon annan legitimationshandling och bevis om tillstånd att uppehålla sig inom området.

29 § Den som bevakar ett militärt skyddsområde får, om det krävs för att bevakningsuppgiften skall kunna fullgöras, avvisa eller avlägsna eller, om en sådan åtgärd inte är tillräcklig, tillfälligt omhänderta en person inom skyddsområdet om personen

- bryter mot någon bestämmelse i denna lag,
- vägrar att på begäran visa upp handlingar enligt 28 § eller lämnar uppgifter som skäligen kan antas vara oriktiga.

30 § Den som bevakar ett militärt skyddsområde får ta i beslag föremål, 1989/90:FöU6
som skäligen kan antas ha betydelse för utredning av brott mot denna lag
eller vara förverkat.

31 § Över tillfälliga omhändertaganden och beslag skall föras protokoll
som anger skälen för åtgärden och vad som förekommit vid dess genomfö-
rande.

32 § Ett tillfälligt omhändertagande eller beslag som har genomförts av
en skyddsområdesvakt skall omedelbart anmälas till en polisman. Beslag-
tagen egendom skall överlämnas till polismannen. Polismannen skall ge-
nast pröva om åtgärden skall bestå.

Ett tillfälligt omhändertagande skall upphöra så snart ändamålet med
åtgärden förfallit, dock senast sex timmar efter omhändertagandet.

Polismän som tar befattning med tillfälliga omhändertaganden som
genomförs med stöd av denna lag skall tillämpa bestämmelserna i 15 –
17 §§ polislagen (1984: 387).

33 § Den som tjänstgör eller har tjänstgjort som skyddsområdesvakt får
inte obehörigen röja eller utnyttja vad han på grund av uppdrag enligt
denna lag fått veta om en enskilds personliga förhållanden eller förhållan-
den av betydelse för totalförsvaret eller annars för Sveriges säkerhet.

I det allmännas verksamhet tillämpas bestämmelserna i sekretesslagen
(1980: 100).

Sjömätning och lodning

34 § Sjömätning eller lodning får inte utföras vid Sveriges kuster med
därtill hörande skärgårdar, farleder och hamnar, om inte regeringen eller
den myndighet som regeringen bestämmer medger det.

Tillstånd krävs dock inte för sjömätning eller lodning som utförs av
sjöfartsverket eller som utförs i en hamn efter beslut av hamnmyndighe-
ten. Tillstånd krävs inte heller för sådan lodning som är nödvändig med
hänsyn till ett fartygs sjösäkerhet och som utförs från fartyget.

Ansvar m. m.

35 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot ett förbud
enligt 7 § skall dömas till böter eller fängelse i högst ett år, om gärningen
inte är belagd med straff i brottsbalken.

36 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot ett förbud
enligt 24 eller 25 § skall dömas till böter eller, när omständigheterna är
försvårande, fängelse i högst sex månader, om gärningen inte är belagd
med straff i brottsbalken.

37 § Den som lämnar oriktiga eller vilseledande uppgifter för att få
tillträde till ett skyddsobjekt eller ett militärt skyddsområde eller för att få
tillstånd enligt denna lag skall dömas till böter eller fängelse i högst sex
månader, om gärningen inte är belagd med straff i brottsbalken.

38 § Den som utför sjömätning eller lodning i strid med vad som före-
skrivits i 34 § skall dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

39 § Fotografier, avbildningar, beskrivningar och mätuppgifter som har kommit till genom förfarande som utgör brott enligt denna lag skall förklaras förverkade. Detsamma gäller föremål som använts som hjälpmedel vid brott mot denna lag, om det inte är uppenbart oskäligt. 1989/90:FöU6

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1991, då lagen (1940:358) med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m. m. skall upphöra att gälla. Förbud enligt 1 och 2 §§ i den upphävda lagen skall gälla som beslut om skyddsobjekt enligt 3 § i denna lag. Åläggande enligt 4 § i den upphävda lagen skall gälla som föreläggande enligt 19 § i denna lag. Tillstånd enligt 8 § i den upphävda lagen skall gälla som tillstånd enligt 34 § i denna lag.

Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 21 kap. 3 § brottsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

21 kap.**3 §¹**

Vid tillämpningen av detta kapitel avses med krigsmän alla som är tjänstgöringsskyldiga vid försvarsmakten.

Krigsmän är dessutom

1. polismän som utan att vara tjänstgöringsskyldiga vid försvarsmakten är skyldiga att delta i rikets försvar,

2. skyddsvakter som förordnats med stöd av 10 § lagen (1940:358) med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m. m.,	2. skyddsvakter och skyddsområ- desvakter som förordnats med stöd av lagen (1990:000) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m. m.,
--	--

3. alla som annars vistas vid avdelningar av försvarsmakten, när avdelningarna är i fält eller verkar under liknande förhållanden,

4. medlemmar av den organiserade motståndsrörelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1991.

¹ Senaste lydelse 1986:645.

Lag om ändring i lagen (1979:1088) om gränsövervakningen i krig m. m.

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1979:1088) om gränsövervakningen i krig m. m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Länsstyrelsen ansvarar för gränsövervakningen och leder övervakningen inom sitt län, i den mån annat ej följer av andra stycket. Gränsövervakningen skall samordnas såväl mellan de olika gränsövervakningsorganen inom länet som i förhållande till övervakningen i angränsande län och till andra berörda civila och militära myndigheters verksamhet.

Inom säkerhetsområde som avses i 3 § första stycket lagen (1940:358) med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m. m. ankommer ansvaret och ledningen för gränsövervakningen på vederbörande befälhavare inom försvarsmakten, om regeringen ej förordnar annat.

Inom ett område som är skyddsobjekt enligt lagen (1990:000) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m. m. med anledning av att försvarsmakten har satts in där för att möta ett väpnat angrepp mot Sverige ankommer ansvaret och ledningen för gränsövervakningen på vederbörande befälhavare inom försvarsmakten, om regeringen inte föreskriver annat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1991.

Lag om ändring i lagen (1982:395) om kustbevakningens medverkan vid polisiär övervakning

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1982:395) om kustbevakningens medverkan vid polisiär övervakning skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Denna lag tillämpas när kustbevakningen bedriver övervakning till havs och i kustvattnen samt i Väner och Mälaren för att hindra brott mot föreskrifter i lagar och andra författningar som gäller

1. *inskränkningar i utlänningsars rätt att uppehålla sig inom visst område,*

2. jakt,

3. fiske,

4. naturvård,

5. trafikregler och säkerhetsanordningar för sjötrafiken,

6. åtgärder mot vattenförorening från fartyg,

7. dumpning av avfall i vatten,

8. kontinentalsockeln,

9. fornminnen och sjöfynd,

10. fartygs registrering och identifiering.

1. *skyddsobjekt och militära skyddsområden,*

2. jakt,

3. fiske,

4. naturvård,

5. trafikregler och säkerhetsanordningar för sjötrafiken,

6. åtgärder mot vattenförorening från fartyg,

7. dumpning av avfall i vatten,

8. kontinentalsockeln,

9. fornminnen och sjöfynd,

10. fartygs registrering och identifiering.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1991.

¹ Senaste lydelse 1988:445.

Lag om ändring i lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m. m.

Härigenom föreskrivs att 2 och 3 §§ lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m. m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Följande personal är krigsmän:

1. värnpliktiga under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga enligt värnpliktslagen (1941:967),

2. kvinnor som genomgår utbildning enligt lagen (1980:1021) om militär grundutbildning för kvinnor,

3. de som genomgår utbildning vid förberedande officersskola eller annan utbildning för att få militär anställning vid försvarsmakten,

4. hemvärnsmän under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,

5. de som genom krigsfrivilligavtal eller annat avtal åtagit sig att tjänstgöra frivilligt i befattningar i försvarsmaktens krigsorganisation, under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,

6. de som omfattas av tjänsteplikt enligt lagen (1981:292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m. m. och genomgår utbildning eller övning vid försvarsmakten,

6. anställda i svensk beredskapsstyrka för FN-tjänst, när de tjänstgör utomlands.

7. anställda i svensk beredskapsstyrka för FN-tjänst, när de tjänstgör utomlands.

3 §

Kommer riket i krig, är följande personal krigsmän:

1. alla som är tjänstgöringsskyldiga vid försvarsmakten,

2. polismän som utan att vara tjänstgöringsskyldiga vid försvarsmakten är skyldiga att delta i rikets försvar,

3. skyddsvakter som förordnats med stöd av 10 § lagen (1940:358) med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m. m.,

3. skyddsvakter och skyddsområdesvakter som förordnats med stöd av lagen (1990:000) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m. m.,

4. alla som annars vistas vid avdelningar av försvarsmakten, när avdelningarna är i fält eller verkar under liknande förhållanden,

5. medlemmar av den organiserade motståndsrörelsen.

Denna lag träder i kraft, i fråga om 2 § den 1 juni 1990 och i övrigt den 1 januari 1991.

Lag om ändring i utlänningslagen (1989:529)

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 1 § utlänningslagen (1989:529) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.**1 §**

Regeringen får, utöver vad som förut har angetts i denna lag, meddela föreskrifter om

1. skyldighet att anmäla utlänningars vistelse eller anställning i Sverige,	
2. sådana inskränkningar angående utlänningars rätt att <i>vistas inom vissa områden</i> eller vara anställda i ett visst företag eller i företag av ett visst slag som är nödvändiga med hänsyn till Sveriges säkerhet.	2. sådana inskränkningar angående utlänningars rätt att vara anställda i ett visst företag eller i företag av ett visst slag som är nödvändiga med hänsyn till Sveriges säkerhet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1991.

Motionerna

Väckta med anledning av propositionen

1989/90:Fö28 av Arne Andersson i Ljung m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar ändra den föreslagna lagen så att möjlighet införs att förklara fordon som skyddsobjekt,
2. att riksdagen beslutar ändra den föreslagna lagen vad beträffar användningen av benämningen skyddsvakt på militär personal i enlighet med vad som i motionen anförts,
3. att riksdagen beslutar att komplettera den föreslagna lagen med bestämmelser om utländska fartygs närvaro inom skyddsområde i enlighet med vad som i motionen anförts,
4. att riksdagen beslutar att markägare och rättighetshavare skall ha rätt till ersättning för skador i enlighet med vad som i motionen anförts.

1989/90:Fö29 av Jan Jennehag och Björn Samuelson (båda vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utlånnings tillträdesrätt.

1989/90:Fö30 av Gunhild Bolander (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att i den föreslagna lagen om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. införa en 24 b § så lydande: Utlånningsfår, för direkt genomfart av ett militärt skyddsområde, begagna väg eller vattenfarled inom området som fastställs av regeringen,
2. att riksdagen beslutar att 9 § andra stycket lagen om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. skall ha följande lydelse: Den som bevakar ett skyddsobjekt och inte är polisman eller militär bevakningspersonal benämns skyddsvakt,
3. att riksdagen beslutar att 27 § andra stycket lagen om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. skall ha följande lydelse: Den som bevakar ett militärt skyddsområde och inte är polisman eller militär bevakningspersonal benämns skyddsområdesvakt.

Väckt under den allmänna motionstiden

1989/90:Fö206 av Jerry Martinger (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära redovisning av vunna erfarenheter om TIR-trafiken.

Inledning

Det har sedan länge ansetts nödvändigt att bereda försvarsanläggningarna ett särskilt skydd mot onödigt tillträde. Detta behov tillgodoses genom generella regler i lagen (1940:358) med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m.m. (skyddslagen).

Den gällande skyddslagen som antogs av riksdagen år 1940 vilar på ett förslag som hade utarbetats av två sakkunniga som haft i uppgift att se över spioneribestämmelserna m.m. Såsom närmare redovisas i propositionen har skyddslagen vid skilda tillfällen därefter ändrats.

Skyddslagen syftar till att bereda vissa objekt ett förstärkt säkerhetskydd utöver vad som kan gälla enligt allmänna bestämmelser och på grund av interna säkerhetsföreskrifter. Skyddet är konstruerat så att särskilda förbud, som är straffsanktionerade, kan utfärdas att gälla tillträde till egendomen. Vidare ger lagen särskilda befogenheter vid bevakning av ett skyddat föremål.

Utlämningsars möjlighet att röra sig i närheten av viktiga försvarsanläggningar begränsas genom förordningen (1976:935) om skyddsområden och kontrollområden. Förordningen grundar sig numera på en bestämmelse i 12 kap. 1 § utlänningslagen (1989:529) enligt vilken regeringen får inskränka utlämningsars rätt att uppehålla sig inom vissa områden om det är nödvändigt med hänsyn till rikets säkerhet.

År 1982 tillkallade chefen för försvarsdepartementet med stöd av regeringens bemyndigande f.d. generaldirektören Nils Simonsson som särskild utredare med uppdrag att se över reglerna om tillträdesskydd.

Utredningen (Fö 1982:03, dir. 1982:29 och 1987:26) har avgett delbetänkandena (SOU 1986:7) Militära skyddsområden och (SOU 1988:8) En ny skyddslag. Betänkandena har utgjort underlag för regeringens förslag i propositionen.

I bilagorna 1–4 till propositionen finns sammanställningar m.m. av utredningens förslag. Vidare har till propositionen fogats förteckningar över remissinstanser som yttrat sig över betänkandena (bilagorna 5 och 6). En inom försvarsdepartementet upprättad sammanställning av remissyttrandena har också varit tillgänglig för utskottet i lagstiftningsärendet. I en bilaga (bilaga 7) redovisas lagrådsremissens lagförslag och i en annan (bilaga 8) lagrådets yttrande över lagförslag som regeringen har överlämnat.

Under ärendets beredning har yttranden inhämtats av konstitutionsutskottet (bilaga till detta betänkande) samt från överbefälhavaren och rikspolisstyrelsen (säkerhetspolisen).

I propositionen lämnas förslag till en ny lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. Den nya lagen ersätter dels lagen (1940:358) med vissa bestämmelser till skydd för försvaret, dels — till principiella delar — förordningen (1976:935) om skyddsområden och kontrollområden. Förslaget grundar sig på två betänkanden av utredningen om tillträdesskydd.

I propositionen föreslås utvidgade möjligheter att begränsa tillträdet till för samhället viktiga anläggningar och områden (skyddsobjekt). Beslut om begränsning skall kunna grundas inte bara på behovet av att förhindra spioneri och sabotage utan även på behovet av skydd mot terrorism och av att hindra att allmänheten kommer till skada till följd av militär verksamhet.

Begränsningarna i tillträdesrätten skall enligt förslaget redan i fredstid kunna avse även vissa civila anläggningar. Vidare slås enligt förslaget fast att tillträdesförbud får avse områden där försvarsmakten tas i anspråk vid kränkningar av Sveriges territorium och områden som används för militär övningsverksamhet.

Den föreslagna nya lagen innehåller även grundläggande bestämmelser om militära skyddsområden, dvs. områden till vilka utlänningars tillträde är begränsat. Det har ansetts motiverat dels att reglera detta institut i lagform, dels att gemensamt reglera samtliga frågor om särskilt tillträdesskydd för försvarsanläggningar.

I propositionen förordas att militära skyddsområden behålls men att däremot de nuvarande kontrollområdena — där nordiska medborgare särbehandlas — avskaffas. Reglerna om militära skyddsområden har förenklats.

Propositionen innehåller också förslag till ändringar i brottsbalken, lagen (1979:1088) om gränsövervakningen i krig m.m., lagen (1982:395) om kustbevakningens medverkan vid polisiär övervakning, lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. och utlänningslagen (1989:529).

De nya reglerna föreslås utom vad gäller ändringen i viss del i lagen om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. träda i kraft den 1 januari 1991.

Utskottets allmänna synpunkter

Utskottet kan inledningsvis konstatera att 1940 års skyddslag i dag framstår som omodern även om den under årens lopp har underkastats flera ändringar. Det är därför enligt utskottets mening angeläget att det tillkommer en ny lagstiftning på området. Bl.a. står den nu gällande skyddslagen inte i samklang med tillämpat totalförsvarsbegrepp, eftersom den i huvudsak bereder skydd endast för objekt av intresse för det militära försvaret. Utskottet ser också utvidgningen av lagens tillämpningsområde att även gälla skydd mot t.ex. terrorism som en anpassning till den utveckling som skett sedan nuvarande skyddslag antogs.

Mot utformningen av lagförslaget har utskottet i stort inga invändningar. Riksdagen bör därför enligt utskottets mening anta en ny skyddslag med i huvudsak den utformning som regeringen har föreslagit. Utskottet kommer att i det följande behandla vissa delar av lagförslaget som genom motionsyrkanden och yttranden har tilldragit sig utskottets uppmärksamhet och i det sammanhanget föreslå vissa smärre ändringar i lagförslaget. Bl.a. föreslås en ändring av tidpunkten för lagens ikraftträdande.

Övriga i propositionen föreslagna lagändringar bör också antas av riksdagen, dock även beträffande huvuddelen av dessa med en ändring av tidpunkten för ikraftträdandet.

Skyddet av riksdagens byggnader

Rätten att besluta om att något skall vara skyddsobjekt skall enligt 3 § i regeringens förslag till lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. tillkomma regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Av 4 § framgår att statliga förvaltningsbyggnader får förklaras som skyddsobjekt. Enligt specialmotiveringen till paragrafen avses därmed också riksdagens byggnader. Detta innebär att regeringen eller den förvaltningsmyndighet regeringen utser rätt att besluta att riksdagens byggnader skall utgöra skyddsobjekt.

Det konstitutionella systemet i Sverige innebär att riksdagen själv svarar för sin förvaltning. Såsom konstitutionsutskottet framhåller i sitt yttrande bör riksdagen därför ha inflytande över frågan om huruvida dess byggnader skall förklaras vara skyddsobjekt. Enligt lagen (1988:144) om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott har talmannen befogenhet att besluta om säkerhetskontroll enligt lagen. Utifrån den angivna konstitutionella utgångspunkten borde talmannen också ensam ha rätt att besluta om riksdagsbyggnadernas skydd. Men såsom konstitutionsutskottet påpekar är det naturligt att regeringen inom ramen för sitt ansvar för rikets säkerhet ansvarar för ledning och samordning av de olika skyddsåtgärder som i en kritisk situation blir nödvändiga att vidta. Detta talar för, såsom konstitutionsutskottet framhåller, att regeringen bör kunna fatta beslut om att riksdagens byggnader skall vara skyddsobjekt men att för ett sådant beslut fordras talmannens medgivande. Konstitutionsutskottet förordar att det i 4 § i den föreslagna lagen förs in ett andra stycke av följande lydelse: "Riksdagens byggnader får förklaras som skyddsobjekt endast om talmannen medger det."

Utskottet delar konstitutionsutskottets uppfattning att lagen bör kompletteras med en bestämmelse av angiven innebörd. Utskottet anser dock att en sådan bestämmelse systematiskt passar bättre som ett första stycke i 6 §, som behandlar medgivanden som förutsättning för beslut i andra fall. Det föreslagna nya stycket bör ha följande lydelse: "Riksdagens byggnader får förklaras som skyddsobjekt efter medgivande av talmannen."

Av 2 kap. 14 § tredje stycket tryckerihetsförordningen framgår att en myndighet inte på grund av att någon begär att få ta del av allmän handling får efterforska vem den sökande är i större utsträckning än vad som behövs för att myndigheten skall kunna pröva om hinder föreligger mot att handlingen lämnas ut. Samma begränsning gäller i fråga om myndighetens möjligheter att efterforska syftet med en sådan begäran.

Konstitutionsutskottet framhåller att bestämmelserna om skyddsobjekt givetvis inte begränsar enskilds rätt enligt tryckfrihetsförordningen att ta del av allmänna handlingar och att i samband därmed vara anonym. Konstitutionsutskottet anser det angeläget att den föreslagna lagen inte ger upphov till missförstånd i dessa hänseenden. Konstitutionsutskottet pekar därvid bl.a. på att i 10 § i den föreslagna lagen föreskrivs att den som vill ha tillträde till skyddsobjektet eller som uppehåller sig i ett skyddsobjekt är skyldig att på begäran av den som bevakar skyddsobjektet uppge namn, födelseid och hemvist. Konstitutionsutskottet förordar därför vissa i yttrandet närmare angivna tillägg till 2, 10 och 12 §§ i syfte att förtydliga tryckfrihetsförordningens företräde.

Försvarsutskottet delar självfallet konstitutionsutskottets uppfattning att tryckfrihetsförordningens bestämmelser har företräde framför reglerna om skyddsobjekt. Ett sådant företräde gäller redan i fråga om nu gällande skyddslag (1940:358) utan att detta kommit till särskilt uttryck i lagen. I den nu föreslagna skyddslagen ingår enligt utskottets uppfattning hänsynen till rätten att ta del av allmänna handlingar i de motsäande intressen som skall beaktas enligt 2 § i lagförslaget. Den som uppsöker en myndighet i syfte att ta del av allmänna handlingar är inte att betrakta som obehörig enligt 7 § och omfattas sålunda inte av ett tillträdesförbud. Även andra skäl kan vid en bedömning enligt 2 § föranleda undantag från tillträdesförbudet till myndigheten (jfr t.ex. 5 § förvaltningslagen (1986:223)). Den rättighet att ta del av allmänna handlingar som konstitutionsutskottet vill ha särskilt angiven i lagtexten är sålunda enligt försvarsutskottets mening garanterad redan i den i propositionen föreslagna utformningen av lagen. Ett särskilt utpekande av rätten att ta del av allmänna handlingar kan till och med framstå som mindre lämpligt eftersom avsteg från tillträdesförbudet kan — såsom nyss påpekats — vara påkallade även av andra skäl. Försvarsutskottet anser därför att 2, 10 och 12 §§ skall antas med den i propositionen föreslagna lydelsen. Det kan i sammanhanget påpekas att inte heller lagrådet sett någon brist i angivet hänseende i den föreslagna lagen.

Fordon som skyddsobjekt

I 4 § regeringens förslag till lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. anges de anläggningar och områden som kan vara skyddsobjekt. Bl.a. kan enligt 4 § 2 militära fartyg och luftfartyg förklaras som skyddsobjekt. Fordon kan däremot enligt lagförslaget inte ges

sådant skydd. I den allmänna motiveringen till lagen framhåller försvarsministern att det inte faller sig naturligt att förbjuda tillträde till fordon och än mindre till andra lösa föremål. Fordon och viktig materiel får enligt försvarsministerns mening beredas skydd genom att den anläggning eller det område där de finns spärras av.

I motion Fö28 (m) anser motionärerna att det finns starka skäl för att fordon avsedda för färd på marken bör ha samma skydd som anläggningar som förklarats vara skyddsobjekt. Militär personal bör enligt deras mening kunna ges samma befogenheter vid bevakning av transporter av vapen och ammunition som vid bevakning av förråd. De föreslår därför att lagen utformas så att det blir möjligt att även kunna förklara fordon som skyddsobjekt.

Utskottet vill inledningsvis peka på att reglerna i den föreslagna lagen inte kan ses isolerade utan skall sättas i relation till andra delar av rättsordningen. Lagens bestämmelser utgör ett komplement till det skydd som följer av allmänna bestämmelser och interna säkerhetsföreskrifter.

När det gäller skyddet av fordon kan från en sådan utgångspunkt konstateras att det inte finns någon allemansrätt eller några andra regler som ger allmänheten rätt till tillträde till fordon. Den som olovligt tar ett fordon i besittning kan straffas enligt brottsbalkens bestämmelser — allt efter omständigheterna för stöld eller andra brott såsom tillgrepp av fortskaffningsmedel eller egenmäktigt förfarande.

När det gäller fordon i rörelse är det särskilt svårt att tänka sig en störande eller hindrande handling som inte kan betecknas som brottsligt förfarande. Var och en har befogenhet att ingripa mot sådan brottslighet med stöd av 24 kap. 7 § rättegångsbalken.

Vad nyss sagts gäller självfallet också uppställda fordon. Sådana fordon kan också — såsom framgår av redogörelsen i det föregående — ges ett särskilt skydd genom att med tillämpning av 4 § 2, 4 eller 5 tillträde förbjuds till det område på vilket fordonet är uppställt.

Enligt utskottets mening bör motion Fö28 yrkande 1 avslås av riksdagen och sålunda de av motionsförslaget berörda 3 och 4 paragraferna antas i enlighet med regeringens förslag.

Ersättning vid tillträdesförbud enligt lagen

Genom den föreslagna lagen blir det möjligt att besluta om begränsningar av tillträdet till anläggningar och områden som inte ägs eller disponeras av staten. I sådana fall kan en konflikt uppstå mellan skyddsbehovet och intresset hos ägaren eller nyttjanderättshavaren att fritt disponera egendomen. Enligt lagförslaget får beslut om tillträdesbegränsningar av mera permanent karaktär inte meddelas om inte egendomens ägare och nyttjanderättshavare medger det (6 §). Dispositionsrätten kan dock i två fall under en kortare tid begränsas med stöd av lagen även om något medgivande inte har lämnats. Det ena fallet avser områden där försvarsmakten tillfälligt bedriver övningar, prov

och försök (4 § 4.). Det andra fallet gäller områden där försvarsmakten har satts in för att möta ett väpnat angrepp mot Sverige eller för att hindra kränkning av svenskt territorium (4 § 5.).

I motion Fö28 yrkande 4 kritiserar motionärerna avsaknaden av regler om ersättningar. De anser att det inte finns några skäl för att en enskild person skall behöva stå den ekonomiska risken vid åtgärder för rikets säkerhet. De menar att rättssäkerheten tvärtom kräver att enskilda skall hållas skadeslösa i sådana situationer. Motionärerna föreslår att en bestämmelse om ersättning till markägare och rättighetshavare förs in i lagen. En sådan bestämmelse skulle kunna föras in i 8 § lagförslaget.

Försvarsutskottet bedömer att ett behov av att i den föreslagna lagen införa särskilda ersättningsregler i första hand gäller de båda fall där områden kan förklaras som skyddsobjekt utan medgivande av ägaren eller nyttjanderättsinnehavaren. Där en sådan förklaring fordrar medgivande kan nämligen detta göras beroende av ekonomisk ersättning för den dispositionsinskränkning som ägaren eller nyttjanderättsinnehavaren kan komma att nödgas vidkännas. Konstitutionsutskottet har också i sitt yttrande särskilt belyst den i motionen aktualiserade ersättningsfrågan i de fall områden utan medgivande kan tas i anspråk som skyddsobjekt. Efter en beskrivning av rättsläget och därpå grundade överväganden kommer konstitutionsutskottet till slutsatsen att den föreslagna lagen inte skall kompletteras med några särskilda ersättningsregler enligt förslaget i motion Fö28.

Försvarsutskottet delar konstitutionsutskottets uppfattning och anser att motion Fö28 yrkande 4 bör avslås av riksdagen.

Personal för bevakning av skyddsobjekt

I 9 § första stycket i lagförslaget föreskrivs att för bevakning av skyddsobjekt får anlitas polismän, militär personal eller annan särskilt utsedd personal. I andra stycket nämnda paragraf anges att den som bevakar ett skyddsobjekt och inte är polisman benämns skyddsvakt.

I motionerna Fö28 yrkande 2 (m) och motion Fö30 yrkande 2 (c) anser motionärerna att militär personal som bevakar ett skyddsobjekt inte skall hänföras till begreppet skyddsvakt. I motion Fö30 föreslås att 9 § andra stycket skall ha följande lydelse: "Den som bevakar ett militärt skyddsområde och inte är polisman eller militär bevakningspersonal benämns skyddsvakt."

Överbefälhavaren stödjer motionerna Fö28 och Fö30 i här behandlad del. Han anser dock att den i motion Fö30 föreslagna benämningen militär bevakningspersonal skall ersättas med personal inom försvarsmakten.

Säkerhetspolisen anser sig inte kunna tillstyrka motionsyrkandena. Det kan enligt säkerhetspolisens uppfattning inte komma i fråga att generellt ge den militära personalen polismans befogenheter.

Utskottet konstaterar inledningsvis att begreppet skyddsvakt såsom det används i lagförslaget inte är synonymt med begreppet skyddsvakt i den nuvarande lagstiftningen. I lagförslaget används beteckningen

skyddsvakt för alla utom polismän som faktiskt bevakar ett skyddsobjekt. Det blir därmed en samlande term för alla som utan att vara polismän har de särskilda befogenheter som lagen ger. Som skyddsvakter skall kunna tjänstgöra militär personal, kustbevakningsmän och eventuellt andra personalkategorier samt personer som i särskild ordning förordnats som skyddsvakter.

Det finns, kan utskottet vidare konstatera, en viktig skillnad mellan å ena sidan polismän och å andra sidan andra personalkategorier som skall kunna tjänstgöra som vakter vid skyddsobjekt. Polismän har den utbildning och erfarenhet som behövs för att de skall kunna anförtros de befogenheter som enligt lagförslaget tillkommer vaktpersonal vid skyddsobjekt. Så är däremot inte generellt fallet med andra personalkategorier. Kategorin personal inom försvarsmakten, till vilken t.ex. nyinryckta värnpliktiga räknas, kan inte utan vidare anses vara lämpad att utföra kvalificerade bevakningsuppgifter. För att någon annan än en polisman skall kunna anförtros vaktuppgifter enligt den föreslagna lagen krävs att hon eller han har genomgått särskild utbildning och i övrigt bedöms vara lämplig för uppgiften. Med det innehåll begreppet skyddsvakt givits i lagförslaget har det också bedömts vara en term som är väl lämpad i den kommande regleringen av bevakningsfrågorna på regerings- och myndighetsnivå med bl.a. regler om medverkan av personal inom försvarsmakten i denna bevakningsuppgift.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att riksdagen bör avslå motion Fö28 yrkande 4 och Fö30 yrkande 2.

Föreskrifter om militära skyddsområden

I 23—33 §§ i regeringens förslag till lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar finns *bestämmelser om militära skyddsområden*, dvs. områden till vilka utlänningars tillträde är begränsat. En ansvarsbestämelse för uppsåtligt eller oaksamt brott mot vissa förbud i dessa bestämmelser finns intagna i 36 § i lagförslaget. I 37 § stadgas bl.a. om påföljden för den som lämnar oriktiga eller vilseledande uppgifter för att få tillträde till ett militärt skyddsområde.

I motion Fö29 (vpk) förklarar sig motionärerna inte dela den syn som framförs i propositionen om en särskild reglering av utlänningars tillträde till säkerhetsmässigt känsliga områden. Förslaget strider enligt motionärerna mot en under lång tid utvecklad strävan att i lagstiftningen undanröja rättsliga skillnader mellan svenska och utländska medborgare.

Utskottet har tagit del av de i propositionen utförligt behandlade skälen för att behålla särskilda regler om utlänningars rätt till tillträde till vissa områden. Utskottet stödjer bedömningen att sådana regler bidrar till att skydda viktiga militära anläggningar och områden av strategisk betydelse mot obehörig insyn. Dessutom kan regleringen ha betydelse vid terroristbekämpning och i s.k. skymningslägen vid ingripanden mot sabotageförband.

Utskottet anser därför att regleringen bör behållas men att reglerna bör — såsom också skett i lagförslaget — förenklas. Av motiveringen i

propositionen framgår att de dessutom skall tillämpas restriktivt, vilket särskilt markeras genom att regeringens föreskrifter om den geografiska utsträckningen av områdena skall föregås av en intresseavvägning enligt 2 § i den föreslagna lagen.

Motion Fö29 (vpk) bör därför avslås av riksdagen och de föreslagna reglerna om skyddsområden antas av riksdagen.

I förordningen (1976:935) om skyddsområden och kontrollområden finns ett *förbud för utländska fartyg att uppehålla sig i ett skyddsområde*. Motionärerna i motion Fö28 anser att ett sådant förbud också bör ingå i den föreslagna skyddslagen. Enligt deras mening har regeringen, när den ansett det vara tillräckligt att förbjuda utlänning att uppehålla sig inom ett skyddsområde, bortsett från behovet att kunna ingripa också mot obemannade utländska båtar som t.ex. i spaningssyfte uppehåller sig där. Ett sådant förbud kan lämpligen införas i 24 § i lagförslaget.

Utskottet konstaterar att ett obemannat fartyg av det slag som motionärerna åsyftar oftast torde vara ett utländskt statsfartyg. Utländska statsfartygs tillträde till svenskt sjöterritorium regleras i förordningen (1982:755) om utländska statsfartygs och statsluftfartygs tillträde till Sveriges territorium, m.m. (tillträdesförordningen). Varken bemannade eller obemannade statsfartyg har enligt denna förordning utan tillstånd tillträde till någon del av det svenska sjöterritoriet — inom eller utom militära skyddsområden — för sådana ändamål som anges i motion Fö28. Ingreppet mot statsfartyg som bedriver spaningsverksamhet kan därför ske enligt förordningen (1982:756) om försvarsmaktens ingripanden vid kränkningar av Sveriges territorium under fred och neutralitet (IKFN-förordningen).

Av det anförda framgår att ett ingripande mot ett obemannat statsfartyg kan ske vare sig detta befinner sig inom eller utom ett skyddsområde. Om ett fartyg inte är statsfartyg kan ingripande ske med stöd av brottsbalkens 19 kap. Motion Fö28 yrkande 3 (m) bör därför avslås av riksdagen.

Motionären i Fö30 yrkande 1 (c) ifrågasätter det lämpliga i att vattenfarleder som behövs för yrkessjöfart eller annars är starkt trafikerade enligt propositionen inte skall ingå i skyddsområden. Enligt hennes uppfattning finns det flera farleder som utan tvekan på samma sätt som i dag bör ligga inom gränsen för ett sådant område. Hon pekar särskilt på leder i våra skärgårdar med många och från underrättselsynpunkt viktiga anläggningar. På samma sätt som för närvarande bör det sedan enligt hennes uppfattning ges en generell dispens för utlänningar att för *direkt genomfart* begagna sig av väg eller vattenfarled genom ett skyddsområde. Lagen bör därför, anser hon, kompletteras med ytterligare en paragraf 24 b av följande lydelse: Utlänningar får, för direkt genomfart av ett militärt skyddsområde, begagna väg och vattenfarled inom området som fastställs av regeringen.

Utskottet delar motionärens uppfattning att det kan uppstå svårigheter vid dragningen av skyddsområdesgränser om man såsom försvarsministern förordrar skall sträva efter att lägga trafikerade farleder utanför skyddsområdena. En sådan princip har dock enligt utskottets

uppfattning från kontroll- och bevakningssynpunkt sådana fördelar att den bör bli vägledande vid utformningen av föreskrifterna om skyddsområden. Det bör i sammanhanget framhållas att enligt 7 § tredje stycket i lagförslaget kan ett område förklaras som skyddsobjekt utan tillträdesförbud men med restriktioner i fråga om t.ex. ankring och fiske. Denna möjlighet kan användas om det behövs för att skydda militära anläggningar i farleder som av praktiska skäl inte ingår i ett skyddsområde. En sådan åtgärd som riktar sig mot envar och alltså inte bara mot utlänningar ligger i linje med vad motionären anför om behovet att skydda viktiga anläggningar kring en farled. Det skall också påpekas att förbud råder mot sjömätning och lodning utan tillstånd. Motion Fö30 yrkande 1 (c) bör således inte bifallas.

I motion Fö30 yrkande 3 (c) föreslår motionärerna en ändring av 27 § i lagförslaget i syfte att jämställa *militär personal* och polismän vid *bevakning av militärt skyddsområde*.

Utskottet har i det föregående behandlat och avstyrkt motsvarande motionsyrkanden när det gäller bevakningen av skyddsobjekt. I analogi med detta ställningstagande bör yrkande 3 i motion Fö30 (c) också avslås av riksdagen.

Fotografering i publiceringssyfte i strid mot fotograferingsförbud

Konstitutionsutskottet har i sitt yttrande påtalat ett oklart rättsläge när det gäller förhållandet mellan den föreslagna lagens ansvarsbestämmelser i fråga om överträdelser av lagens förbudsregler, t.ex. fotograferingsförbud, och 1 kap. 9 § 3 tryckfrihetsförordningen. Konstitutionsutskottet hänvisar till att justitieministern i en lagrådsremiss hösten 1986 om förstärkt grundlagsskydd för yttrandefriheten m.m. redogjorde för ett JO-beslut som gällde fotografering i publiceringssyfte i strid med bestämmelserna om fotograferingsförbud i skyddslagen. Enligt JO skulle bestämmelsen i 1 kap. 9 § 3 tryckfrihetsförordningen kunna ges betydelsen att straff för överträdelser av fotograferingsförbud inte kunde komma i fråga. JO uttalade emellertid å andra sidan att mycket talar för att det enligt gällande regler är möjligt att döma till straff för sådana överträdelser. JO fann att rättsläget var oklart och uttalade att det kunde finnas skäl för statsmakterna att i lämpligt sammanhang överväga en författningsändring. I lagrådsremissen uttalade justitieministern att han var benägen att instämma i det av JO:s två tolkningsalternativ som innebar att straff för överträdelser av ett fotograferingsförbud enligt skyddslagen fick förekomma även om fotograferingen utförts i publiceringssyfte och inte innefattade något av de grova brott mot rikets säkerhet som anges i 7 kap. 3 § andra stycket tryckfrihetsförordningen (prop. 1986/87:151, s. 161–162).

I den nu aktuella propositionen förklarar försvarsministern, att han för sin egen del inte har någon annan mening när det gäller förhållandet mellan de bestämmelser han förordar och tryckfrihetsförordningen. Konstitutionsutskottet uppehåller sig närmare vid denna fråga i sitt yttrande (s. 7–8).

Utskottet har ingen erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om förhållandet mellan de bestämmelser han förordar och tryckfrihetsförordningen.

Utländska långtradare

Försvarsministern tar i propositionen (s. 48) också upp trafiken med utländska långtradare (TIR-bilar) till behandling. Han förklarar sammanfattningsvis att han bedömt att någon särskild reglering som tar sikte på TIR-bilstrafiken inte bör genomföras i detta sammanhang. Han pekar på att möjligheten att begränsa utlänningars rätt till tillträde till vissa områden finns kvar i den föreslagna skyddslagen. Han erinrar vidare om att denna också innebär en vidgning i vissa hänseenden av tillämpningsområdet för reglerna om generellt tillträdesskydd för vissa anläggningar och områden.

Enligt hans mening får kontroll av ifrågavarande lastbilstrafik som hittills ske genom tull- och polismyndigheternas försorg. Därjämte anser han att det finns anledning att uppmuntra allmänheten att vara observant och rapportera gjorda iakttagelser. Det samarbete som etablerats mellan överbefälhavaren, generaltullstyrelsen och rikspolisstyrelsen, konstaterar han avslutningsvis, framstår som värdefullt i detta sammanhang.

I en motion från den allmänna motionstiden Fö206 (m) hemställer motionären att riksdagen beslutar att hos regeringen begära en redovisning av vunna erfarenheter om TIR-trafiken.

Utskottet har tidigare i olika sammanhang behandlat frågan om TIR-bilstrafiken. Vad föredragande statsrådet uttalar ligger väl i linje med vad utskottet har anfört i dessa sammanhang och ger inte anledning till erinran.

När det gäller motionsyrkandet i motion Fö206 (m) om en redovisning av vunna erfarenheter av TIR-trafiken kan framhållas att utskottet fortlopande informeras om olika säkerhetsfrågor. Ett uttalande till stöd för en redovisning för riksdagen i annan form är utskottet inte berett att förorda. Motion Fö206 (m) bör därför avslås av riksdagen.

Ikraftträdandet

Regeringen har i propositionen föreslagit att de nya reglerna utom vad gäller ändringen i viss del av lagen om disciplinförseelser av krigsmän m.m. skall träda i kraft den 1 januari 1991.

Överbefälhavaren har i en skrivelse till utskottet hemställt att tidpunkten för ikraftträdandet av lagen om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. skall flyttas fram till den 1 april 1991. Anledningen är att utformningen av erforderliga tillämpningsföreskrifter och genomförandet av nödvändiga informationsåtgärder inte hinner bli klara till den 1 januari 1991.

Utskottet har ingen erinran mot ett senareläggande av ikraftträdandet till den 1 april 1991 i enlighet med överbefälhavarens hemställan.

Senareläggandet bör självfallet inte enbart avse lagen om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. utan innefatta samtliga föreslagna lagändringar utom ändringen i viss del i lagen om disciplinförseelser för krigsmän.

Hemställan

Utskottet hemställer

Förslag till lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.

1. *beträffande skyddet av riksdagens byggnader*

att riksdagen antar 6 § i det i proposition 1989/90:54 framlagda förslaget till lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. med den ändringen att paragrafen erhåller följande som *Utskottets förslag* betecknade lydelse,

Regeringens förslag

Utskottets förslag

6 §

Riksdagens byggnader får förklaras som skyddsobjekt efter medgivande av talmannen.

Anläggningar eller områden som avses i 4 § 3 eller 5 § får inte förklaras vara skyddsobjekt utan medgivande av ägaren, om denne är någon annan än staten.

Vad som sägs om ägaren skall även avse nyttjaren, om anläggningen eller området har upplåtits till särskilt nyttjande.

2. *beträffande rätten att ta del av allmän handling*

att riksdagen antar 2, 10 och 12 §§ i regeringens förslag till lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.,
res. 1 (fp)

3. *beträffande fordon som skyddsobjekt*

att riksdagen med avslag på motion 1989/90:Fö28 yrkande 1 antar 3 och 4 §§ i regeringens förslag till lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.,
res. 2 (m)

4. *beträffande ersättning vid tillträdesförbud*

att riksdagen med avslag på motion 1989/90:Fö28 yrkande 4 antar 8 § i regeringens förslag till lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.,
res. 3 (m)

5. *beträffande militär personal vid bevakning av skyddsobjekt*

att riksdagen med avslag på motionerna 1989/90:Fö28 yrkande 2 och 1989/90:Fö30 yrkande 2 antar 9 § i regeringens förslag till lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.,
res. 4 (m, c)

6. *beträffande bestämmelser om militära skyddsområden*

att riksdagen med avslag på motion 1989/90:Fö29 antar 23–39 §§ i regeringens förslag till lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.,
res. 5 (vpk)

7. beträffande *förbud för utländska fartyg att uppehålla sig i militärt skyddsområde*

att riksdagen med avslag på motion Fö28 yrkande 3 antar 24 § i regeringens förslag till lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.,

8. beträffande *generell dispens för direkt genomfart genom militärt skyddsområde*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Fö30 yrkande 1 om införande i regeringens förslag till lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. av en paragraf 24 b,

9. beträffande *militär personal vid bevakning av militärt skyddsområde*

att riksdagen med avslag på motion 1989/90:Fö30 yrkande 3 antar 27 § i regeringens förslag till lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.,

res. 6 (m, c) — villk. 4

10. beträffande *lagförslaget i övrigt*

att riksdagen antar regeringens förslag till lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. i den mån det inte omfattas av utskottets hemställan i det föregående med den ändringen att tidpunkten för ikraftträdandet bestäms till den 1 april 1991,

Övriga lagförslag

11. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring av brottsbalken med den ändringen att tidpunkten för ikraftträdandet bestäms till den 1 april 1991,

12. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1979:1088) om gränsövervakningen i krig m.m. med den ändringen att tidpunkten för ikraftträdandet bestäms till den 1 april 1991,

13. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1982:395) om kustbevakningens medverkan vid polisiär övervakning med den ändringen att tidpunkten för ikraftträdandet bestäms till den 1 april 1991,

14. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1986:644) om disciplinförelser av krigsmän, m.m., med den ändringen att tidpunkten för ikraftträdandet av 3 § bestäms till den 1 april 1991,

15. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529) med den ändringen att tidpunkten för ikraftträdandet bestäms till den 1 april 1991,

Trafiken med utländska långtradare

16. beträffande *trafiken med utländska långtradare*

att riksdagen avslår motion 1989/90:Fö206.

res. 7 (m)

Stockholm den 3 april 1990

På försvarsutskottets vägnar

Arne Andersson

Närvarande: Arne Andersson i Ljung (m), Roland Brännström (s), Ingvar Björk (s), Iréne Vestlund (s), Kerstin Ekman (fp), Gunhild Bolander (c), Barbro Evermo Palmerlund (s), Christer Skoog (s), Sven Lundberg (s), Karin Wegestål (s), Ivar Virgin (m), Hans Lindblad (fp), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c), Jan Jennehag (vpk), Britt Bohlin (s), Tom Heyman (m) och Carl Frick (mp).

Reservationer

1. Rätten att ta del av allmän handling (mom. 2)

Kerstin Ekman och Hans Lindblad (fp) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 18 börjar med "Försvarsutskottet delar" och slutar med "föreslagna lagen" bort ha följande lydelse:

Försvarsutskottet anser att det inte bör råda någon som helst tvekan om att bestämmelsen om skyddsobjekt inte begränsar den enskildes rätt enligt tryckfrihetsförordningen att ta del av allmänna handlingar och att i samband därmed få vara anonyma. Utskottet vill i sammanhanget peka på att anonymitetsskyddet kom till klart uttryck i tryckfrihetsförordningen så sent som i början av 1980-talet. Utskottet anser därför att 2, 10 och 12 §§ i lagförslaget skall utformas med de förtydligande tillägg som konstitutionsutskottet har föreslagit i sitt yttrande.

dels att utskottets hemställan i moment 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *rätten att ta del av allmän handling*

att riksdagen med anledning av proposition 1989/90:54 antar 2, 10 och 12 §§ i regeringens förslag till lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. med följande som *Reservanternas förslag* betecknade lydelse.

*Regeringens förslag**Reservanternas förslag*

2 §

Beslut enligt 3, 19 och 23 §§ får inte göras mer omfattande eller ingripande än vad som krävs för att tillgodose behovet av skydd. Så långt möjligt skall undvikas att beslutet medför skada eller olägenhet för andra allmänna eller enskilda intressen.

Beslutet skall utformas så att enskildas rätt enligt tryckfrihetsförordningen att ta del av allmänna handlingar säkerställs.

10 §

Den som vill ha tillträde till ett skyddsobjekt eller som uppehåller sig invid ett skyddsobjekt är skyldig att på begäran av den som bevakar skyddsobjektet

- uppge namn, födelsetid och hemvist,
- underkasta sig kroppsvisitation och undersökning av medförd egendom som inte utgör brev eller annan enskild handling.

Bestämmelser om rätten att vara anonym för den som begär att få ta del av allmän handling finns i 2 kap. 14 § tryckfrihetsförordningen.

12 §

Den som bevakar ett skyddsobjekt får också i den utsträckning som krävs för att bevakningsuppgiften skall kunna fullgöras avvisa, avlägsna eller, om en sådan åtgärd inte är tillräcklig, tillfälligt omhänderta en person inom eller vid skyddsobjektet, om personen

- överträder något förbud som gäller på grund av beslut enligt denna lag,

- vägrar att på begäran lämna uppgift om namn, födelsetid eller hemvist eller lämnar uppgift därom som skäligen kan antas vara oriktig,

- vägrar att underkasta sig kroppsvisitation eller undersökning av medförd egendom.

Den som bevakar ett skyddsobjekt får också i den utsträckning som krävs för att bevakningsuppgiften skall kunna fullgöras avvisa, avlägsna eller, om en sådan åtgärd inte är tillräcklig, tillfälligt omhänderta en person inom eller vid skyddsobjektet, om personen

- överträder något förbud som gäller på grund av beslut enligt denna lag,

- utan giltigt skäl vägrar att på begäran lämna uppgift om namn, födelsetid eller hemvist eller lämnar uppgift därom som skäligen kan antas vara oriktig,

- vägrar att underkasta sig kroppsvisitation eller undersökning av medförd egendom.

2. Fordon som skyddsobjekt (mom. 3)

Arne Andersson i Ljung, Ivar Virgin och Tom Heyman (alla m) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 19 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "regeringens förslag" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening finns det såsom anförs i motion Fö28 skäl att även fordon skall kunna förklaras som skyddsobjekt. Därigenom

ges vaktpersonal samma befogenheter vid bevakningen av t.ex. transporter av vapen och ammunition som vid bevakningen av de förråd där vapnen och ammunitionen är förvarade.

dels att utskottets hemställan i moment 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *fordon som skyddsobjekt*

att riksdagen med anledning av proposition 1989/90:54 och motion 1989/90:Fö28 yrkande 1 antar 3 och 4 §§ i regeringens förslag till lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. med följande såsom *Reservanternas förslag* betecknade lydelse.

Regeringens förslag

Reservanternas förslag

3 §

Om allmänhetens tillträde till eller rätt att utnyttja en anläggning, ett område, ett fartyg *eller ett luftfartyg* behöver begränsas för ändamål som anges i 1 §, får regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer besluta att anläggningen, området, fartyget *eller luftfartyget* skall utgöra skyddsobjekt.

Om allmänhetens tillträde till eller rätt att utnyttja en anläggning, ett område, ett fartyg, *ett luftfartyg eller ett fordon* behöver begränsas för ändamål som anges i 1 §, får regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer besluta att anläggningen, området, fartyget, *luftfartyget eller fordonet* skall utgöra skyddsobjekt.

4 §

Som skyddsobjekt får förklaras

1. statliga förvaltningsbyggnader samt statschefens residens och statsministerns bostad,

2. anläggningar och områden till vilka staten har äganderätt eller nyttjanderätt och som disponeras av försvarsmakten samt militära fartyg *och luftfartyg*,

3. anläggningar eller områden som används eller är avsedda för ledning av civilförsvarsverksamhet, för energiförsörjning, vattenförsörjning, rundradioförsörjning, radio- och telekommunikationer, transporter eller försvarsindustriella ändamål,

4. områden där försvarsmakten tillfälligt bedriver övningar, prov eller försök, och

5. områden där försvarsmakten har satts in för att möta ett väpnat angrepp mot Sverige eller för att hindra en kränkning av Sveriges territorium.

2. anläggningar och områden till vilka staten har äganderätt eller nyttjanderätt och som disponeras av försvarsmakten samt militära fartyg, *luftfartyg och fordon*.

3. Ersättning vid tillträdesförbud (mom. 4)

Arne Andersson i Ljung, Ivar Virgin och Tom Heyman (alla m) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 20 börjar med "Försvarsutskottet bedömer" och slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Såsom framhålls i motion Fö28 yrkande 4 (m) finns det inga skäl att en enskild person skall behöva stå den ekonomiska risken vid åtgärder för rikets säkerhet. Detta gäller i särskilt hög grad i fråga om tillträdesbegränsningar i områden där försvarsmakten har satts in för att möta

ett angrepp mot Sverige eller för att hindra en kränkning av Sveriges territorium. Därför anser utskottet i likhet med avvikande mening 2 i konstitutionsutskottets yttrande att 8 § i den föreslagna lagen kompletteras med en bestämmelse om rätt för ägare eller nyttjare till ersättning i ett sådant fall.

dels att utskottets hemställan i moment 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *ersättning vid tillträdesförbud*

att riksdagen med anledning av proposition 1989/90:54 och motion 1989/90:Fö28 yrkande 4 antar 8 § i regeringens förslag till lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. med följande som *Reservanternas förslag* betecknade lydelse:

Regeringens förslag

Reservanternas förslag

8 §

Förbud enligt 7 § avseende områden som sägs i 4 § 4 eller 5 gäller även mot den som äger eller annars nyttjar området.

Ägaren eller nyttjaren har rätt till ersättning för skada på grund av tillträdesförbud i ett område som avses i 4 § 5.

4. Militär personal vid bevakning av skyddsobjekt (mom. 5)

Arne Andersson i Ljung (m), Gunhild Bolander (c), Ivar Virgin (m), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) och Tom Heyman (m) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 20 börjar med "Utskottet konstaterar" och på s. 21 slutar med "Fö30 yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Såsom närmare motiverats i motionerna 1989/90:Fö28 yrkande 2 (m) och 1989/90:Fö30 yrkande 2 bör inte militär personal hänföras till begreppet skyddsvakt. Denna personal bör i stället jämföras med polismän. 9 § i regeringens förslag till lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. bör därför ändras i enlighet med motionärernas förslag.

dels att utskottets hemställan i moment 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *militär personal vid bevakning av skyddsobjekt*

att riksdagen med anledning av proposition 1989/90:54 samt motionerna 1989/90:Fö28 yrkande 2 och 1989/90:Fö30 yrkande 2 antar 9 § lagen om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. med följande som *Reservanternas förslag* betecknade lydelse:

*Regeringens förslag**Reservanternas förslag*

9 §

För bevakning av skyddsobjekt får anlitas polismän, militär personal eller annan särskilt utsedd personal.

Den som bevakar ett skyddsobjekt och inte är polisman eller tillhör försvarsmaktens personal nämns skyddsvakt.

Den som bevakar ett skyddsobjekt och inte är polisman eller tillhör försvarsmaktens personal nämns skyddsvakt.

5. Bestämmelser om militära skyddsområden (mom. 6)

Jan Jennehag (vpk) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 21 börjar med "Utskottet har" och på s. 22 slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Förslaget att införa särskilda regler för utlänningars tillträde till ur säkerhetssynpunkt särskilt känsliga områden strider mot en strävan sedan lång tid tillbaka att i vår lagstiftning undanröja rättsliga skillnader mellan svenska och utländska medborgare. Sverige blir det enda demokratiska land som har sådana otidsenliga inslag i sin lagstiftning. Bestämmelserna om militära skyddsområden (23—33 §§) bör alltså enligt utskottets mening utgå ur den föreslagna lagen liksom 36 § som innehåller bestämmelser om påföljd vid överträdelse av skyddsområdesbestämmelserna. En viss ändring av 37 § i lagförslaget måste också vidtas.

dels att utskottets hemställan i moment 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande bestämmelser om militära skyddsområden

att riksdagen med anledning av motion 1989/90:Fö29 *dels* avslår det i propositionen framlagda förslaget till lag om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. såvitt avser 23—33 och 36 §§, *dels* beslutar att 34 och 35 §§ skall betecknas 23 och 24 §§ samt 38 och 39 §§ betecknas 26 och 27 §§, *dels* ock att den i regeringsförslaget som 37 § angivna paragrafen skall betecknas 25 § och erhålla följande som *Reservantens förslag* betecknade lydelse:

Regeringens förslag

37 §

Den som lämnar oriktiga eller vilseledande uppgifter för att få tillträde till ett skyddsobjekt *eller ett militärt skyddsområde* eller för att få tillstånd enligt denna lag skall dömas till böter eller fängelse i högst sex månader, om gärningen inte är belagd med straff i brottsbalken.

Reservantens förslag

25 §

Den som lämnar oriktiga eller vilseledande uppgifter för att få tillträde till ett skyddsobjekt eller för att få tillstånd enligt denna lag skall dömas till böter eller fängelse i högst sex månader, om gärningen inte är belagd med straff i brottsbalken.

6. Militär personal vid bevakning av militärt skyddsområde (mom. 9)

Under förutsättning av bifall till reservation 4

Arne Andersson i Ljung (m), Gunhild Bolander (c), Ivar Virgin (m), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) och Tom Heyman (m) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 21 börjar med "Utskottet har" och på s. 22 slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående tillstyrkt motsvarande yrkanden när det gäller bevakningen av skyddsobjekt. I analogi med detta ställningstagande bör yrkande 3 i motion Fö30 (c) också bifallas och lydelsen av 27 § i lagförslaget anpassas därtill.

dels att utskottets hemställan i moment 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *militär personal vid bevakning av skyddsområde* att riksdagen med anledning av proposition 1989/90:54 och motion 1989/90:Fö30 yrkande 3 antar 27 § i regeringens förslag till lag om samhällsviktiga anläggningar m.m. med följande som *Reservanternas förslag* betecknade lydelse:

Regeringens förslag

27 §

För bevakning av militära skyddsområden får anlitas polismän, militär personal eller annan särskilt utsedd personal.

Den som bevakar ett militärt skyddsområde och inte är polisman benämns skyddsområdesvakt.

Reservanternas förslag

Den som bevakar ett militärt skyddsområde och inte är polisman *eller tillhör försvarsmaktens personal* benämns skyddsområdesvakt.

Arne Andersson i Ljung, Ivar Virgin och Tom Heyman (alla m) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 24 börjar med "*Utskottet har*" och slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet noterade när det senast behandlade frågan om utländska långtradares trafik i Sverige (1988/89:FöU1) att överbefälhavaren, rikspolisstyrelsen och generaltullstyrelsen i samverkan vidtagit vissa åtgärder för att förstärka skyddet mot otillbörlig underrättelseverksamhet. Vidare hänvisades till det då pågående arbetet med den nya skyddslagen.

Utskottet anser att föredragande statsrådet i den nu föreliggande propositionen om en ny skyddslag inte lämnat klargörande information om resultat av vidtagna åtgärder. Därför bör såsom föreslås i motion Fö206 riksdagen hos regeringen begära en redovisning av vunna erfarenheter av den s.k. TIR-trafiken.

dels att utskottets hemställan i moment 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *trafiken med utländska långtradare*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Fö206 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

Särskilt yttrande

Fotografering i publiceringssyfte i strid mot fotograferingsförbud

Kerstin Ekman (fp), Hans Lindblad (fp) och Jan Jennehag (vpk) anför:

Såsom framhållits i avvikande mening 1 till konstitutionsutskottets yttrande (1989/90:KU4y) är det otillfredsställande om det kan uppstå tvekan om hur vanlig lag förhåller sig till tryckfrihetsförordningen. Orsaken till denna oklarhet i rättsläget torde främst kunna sökas i utformningen av den tryckfrihetsrättsliga regleringen. Vi räknar därför med att regeringen i lämpligt sammanhang kommer att låta se över tryckfrihetsförordningen i syfte att undanröja oklarheten.

Skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har den 16 januari 1990 beslutat att bereda konstitutionsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1989/90:54 om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. jämte motioner med anledning av propositionen. Tre motioner har väckts, nämligen 1989/90:Fö28—30.

Konstitutionsutskottet begränsar sitt yttrande till sådana frågor i den föreslagna lagen om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. som berör utskottets ansvarsområde. En sådan fråga tas upp i motion Fö28, yrkande 4, av Arne Andersson i Ljung m.fl. (m).

Bakgrund

Försvarsanläggningar och kärnkraftanläggningar har ett särskilt skydd mot obehörigt tillträde. Bestämmelser om detta finns i lagen (1940:358) med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m.m. (skyddslagen). Genom skyddslagen kan vissa anläggningar och områden, fartyg och luftfartyg (skyddsföremål) få ett förstärkt säkerhets-skydd utöver vad som kan gälla enligt andra bestämmelser. Skyddet består i att det kan utfärdas särskilda förbud mot tillträde till skyddsföremål, och förbud mot att ta fotografier eller att göra avbildningar eller beskrivningar av skyddsföremålen kan också utfärdas. Förbuden riktar sig mot var och en som inte är behörig. Förbuden är straffsanktionerade. Den personal som bevakar skyddsföremålen har särskilda befogenheter.

Inom vissa områden i närheten av viktiga försvarsanläggningar har utlänningars rätt att uppehålla sig begränsats genom bestämmelserna i förordningen (1976:935) om skyddsområden och kontrollområden. Ett bemyndigande för regeringen att utfärda sådana föreskrifter finns numera i 12 kap. 1 § utlänningslagen (1989:529).

I propositionen lämnas förslag till en ny lag om skyddet för samhällsviktiga anläggningar m.m. Den nya lagen skall ersätta skyddslagen och de grundläggande bestämmelserna i förordningen om skyddsområden och kontrollområden. I propositionen föreslås också vissa ändringar i annan lagstiftning. Ändringarna har — utom i ett speciellt avseende — samband med den nya lagen. I det följande uppehåller sig utskottet vid de lagförslag som föreslås ersätta skyddslagen.

I propositionen föreslås utvidgade möjligheter att begränsa tillträde för envar till för samhället viktiga anläggningar och områden, s.k. skyddsobjekt. Beslut om begränsning skall kunna grundas inte bara — som för närvarande är fallet — på behovet av att förhindra spioneri

och sabotage utan även på behovet av skydd mot terrorism och behovet av att hindra att allmänheten kommer till skada till följd av militär verksamhet.

Reglerna om skyddsobjekt är främst till för att ge förstärkt skydd av permanenta anläggningar och områden som mer stadigvarande används för viss verksamhet. Tillfälliga och akuta skyddsbehov skall tillgodoses med stöd av andra regler, t.ex. polislagen. I propositionen — som innehåller en utförlig redogörelse för andra bestämmelser om tillträdesbegränsningar — framhålls också att ett permanent tillträdeskydd ofta kan ordnas utan stöd av skyddslagen. Det är först när ett verkligt behov kan anses föreligga av att ge vaktpersonalen förstärkta befogenheter och att anordna inpasseringskontroll som möjligheten att göra en anläggning eller ett område till skyddsobjekt skall komma till användning.

Genom den nya lagen blir det också möjligt att begränsa tillträdet till statliga förvaltningsbyggnader samt statschefens residens och statsministerns bostad. Tillträdesförbud kan, om det är tillräckligt, ersättas med förbud endast mot viss verksamhet, t.ex. fotografering eller dykning inom anläggningen eller området. Beslut om tillträdesförbud får förenas med förbud mot att ta fotografier eller att göra andra avbildningar.

Utskottets bedömning

Enligt den föreslagna lagen kommer tillträdesskyddet i det enskilda fallet till stånd genom att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer prövar skyddsbehovet för ett visst objekt och meddelar ett beslut om att det skall vara ett skyddsobjekt. I propositionen diskuteras frågan om huruvida ett sådant beslut är att anse som *normgivning* eller *förvaltningsbeslut*. Ett tillträdesförbud riktar sig mot var och en. Departementschefen anför att beslutet av den anledningen skulle kunna anses utgöra normgivning. Å andra sidan skall enligt departementschefen i själva lagen anges förutsättningarna för ett beslut, grunderna för den intresseavvägning som skall göras samt verkningarna av beslutet; myndighetens beslut pekar ut ett visst objekt som bedöms uppfylla förutsättningarna i lagen samt ha ett tillräckligt skyddsbehov för att en tillträdesbegränsning skall komma till stånd. Han anför vidare att skyddsobjekten i flertalet fall kommer att ha en begränsad yta. Han anmärker att ett skyddsobjekt kan komma att omfatta ett mera betydande område i ett fåtal fall — främst då avspärrningar måste ske på grund av pågående kränkningar av vårt territorium — men att verkningarna i dessa fall är begränsade eftersom avspärrningarna är avsedda att gälla under en kortare tid. Departementschefen kommer därför fram till uppfattningen att besluten om tillträdesbegränsning har karaktären av förvaltningsbeslut. Lagrådet har inte haft någon erinran mot detta. Den föreslagna lagen har också utformats i överensstämmelse med denna uppfattning.

Gränsdragningen mellan normer och andra beslut är inte helt klar. Detta förhållande underströks redan av grundlagberedningen

(SOU 1972:15 s. 101). Då det uppstår behov av att reglera något som befinner sig i detta gränsskikt kan argument anföras såväl för att regleringen skall ske genom normer som för att den skall genomföras med förvaltningsbeslut. I sådana fall kan vad som är rimligt och ändamålsenligt få betydelse för valet mellan normgivning och förvaltningsbeslut. Utskottet kan för sin del godta de skäl som anføres i propositionen för att beslut om tillträdesbegränsning har karaktär av förvaltningsbeslut. Utskottet vill därtill hänvisa till den lösning som valdes i den numera upphävda bostadsanvisningslagen (1980:94). Med stöd av den lagen kunde kommunstyrelsen besluta att ett eller flera bostadsområden i kommunen skulle vara bostadsanvisningsområde och att alla eller en del av bostadslägenheterna inom området — med vissa undantag — skulle upplåtas enligt bestämmelserna i lagen.

Rätten att besluta om att något skall vara skyddsobjekt skall enligt 3 § tillkomma regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Enligt 4 § får statliga förvaltningsbyggnader förklaras som skyddsobjekt. Enligt specialmotiveringen till paragrafen avses därmed även *riksdagens byggnader*. Detta innebär att regeringen eller någon annan förvaltningsmyndighet skall få rätt att besluta att riksdagens byggnader skall utgöra skyddsobjekt.

Det konstitutionella systemet i Sverige innebär att riksdagen själv svarar för sin förvaltning. Dit hör frågor om säkerhetsskyddet i riksdagens byggnader. Förslaget i denna del överensstämmer inte med denna ordning. Utskottet anser att riksdagen skall ha ett inflytande över frågan om huruvida riksdagens byggnader skall förklaras som skyddsobjekt. Enligt lagen (1988:144) om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott har talmannen befogenhet att besluta om säkerhetskontroll enligt lagen. Det bör därför ankomma på honom att svara för riksdagen även när det gäller frågan om huruvida riksdagens byggnader skall vara skyddsobjekt. Från den angivna konstitutionella utgångspunkten skulle det kunna hävdas att talmannen ensam skulle ha rätten att besluta att riksdagens byggnader skall vara skyddsobjekt. Regeringen har emellertid ett ansvar för rikets säkerhet. I detta ansvar ligger skyddet för samhällsviktiga verksamheter. De skyddsåtgärder som kan bli aktuella för flera olika anläggningar och byggnader måste ledas och samordnas på ett effektivt sätt. Ansvaret för att så sker bör ligga på regeringen. Det nu anförda talar för att regeringen bör kunna fatta beslut om att riksdagens byggnader skall vara skyddsobjekt men att det för ett sådant beslut fordras ett medgivande från talmannen. Utskottet förordar därför att det i 4 § i den föreslagna lagen förs in ett andra stycke av följande lydelse: "Riksdagens byggnader får förklaras som skyddsobjekt, endast om talmannen medger det." Tillägget föranleder redaktionella ändringar i 6 och 8 §§.

Bestämmelserna om förbud mot tillträde m.m. gör det möjligt att *begränsa de grundlagsfästa rörelse- och informationsfriheterna*. Enligt propositionen måste i varje särskilt fall göras en avvägning mellan skyddsbehovet och de intressen som talar mot en avspärrning. Departementschefen pekar därvid bl.a. på massmediernas legitima behov av att rapportera, det rörliga friluftslivets intresse och den allmänna sam-

färdseins behov. Detta har också kommit till uttryck i 2 §. Enligt den paragrafen får beslut om skyddsobjekt inte göras mer omfattande eller ingripande än vad som krävs för att tillgodose behovet av skydd, och så långt möjligt skall undvikas att beslutet medför skada eller olägenhet för andra allmänna eller enskilda intressen. I specialmotiveringen till paragrafen slås det vidare fast att beslutet skall utformas och tillämpas så att den som har ett berättigat intresse av att få tillträde till anläggningen eller området inte hindras från det.

Enligt specialmotiveringen till 4 § omfattar uttrycket statliga förvaltningsbyggnader framför allt myndigheters lokaler för administrativa funktioner. I sådana lokaler brukar allmänna handlingar regelmässigt förvaras. *Rätten att ta del av allmänna handlingar* är reglerad i 2 kap. tryckfrihetsförordningen. Ett viktigt moment i denna rätt är att få vara anonym. Enligt 2 kap. 14 § tredje stycket tryckfrihetsförordningen får sålunda en myndighet inte på grund av att någon begär att få ta del av allmän handling efterforska vem han är eller vilket syfte han har med sin begäran i större utsträckning än som behövs för att myndigheten skall kunna pröva om hinder föreligger mot att handlingen lämnas ut. I 10 § i den föreslagna lagen föreskrivs att den som vill ha tillträde till ett skyddsobjekt eller som uppehåller sig vid ett skyddsobjekt är skyldig att på begäran av den som bevakar skyddsobjektet uppgi namn, födelsetid och hemvist. Enligt paragrafen är han också skyldig att underkasta sig kroppsvisitation och undersökning av medförd egendom som inte utgör brev eller annan enskild handling. Den som vägrar att lämna uppgifterna eller som vägrar att underkasta sig kroppsvisitation eller undersökning av medförd egendom kan enligt 12 § bli avvisad, avlägsnad eller tillfälligt omhändertagen inom eller vid skyddsobjektet.

Bestämmelserna om skyddsobjekt begränsar givetvis inte enskildas rätt enligt tryckfrihetsförordningen att ta del av allmänna handlingar och att i samband därmed få vara anonym. Den som vill utöva dessa rättigheter får inte utsättas för någon form av obehag. Myndigheternas skyldigheter enligt tryckfrihetsförordningen skall inte heller kunna ifrågasättas. Det är enligt utskottet angeläget att den föreslagna lagen inte ger upphov till missförstånd i dessa avseenden. Utskottet förordar därför följande förtydligande tillägg till 2, 10 och 12 §§.

I 2 § bör det föras in en tredje mening av följande lydelse: "Beslutet skall utformas så att enskildas rätt enligt tryckfrihetsförordningen att ta del av allmänna handlingar säkerställs."

I 10 § bör det föras in ett nytt andra stycke av följande lydelse: "Bestämmelser om rätten att vara anonym för den som begär att få ta del av allmän handling finns i 2 kap. 14 § tryckfrihetsförordningen."

I 12 § bör orden "utan giltigt skäl" föras in före orden "vägrar att på begäran".

Genom den föreslagna lagen blir det möjligt att besluta om tillträdesbegränsningar av anläggningar och områden som inte ägs eller disponeras av staten. I sådana fall kan en konflikt uppstå mellan skyddsbehovet och intresset hos en ägare eller nyttjanderättshavare att fritt disponera egendomen. Enligt lagen får emellertid beslut om

tillträdesbegränsningar av mera permanent karaktär inte meddelas, om inte egendomens ägare och nyttjanderättshavare medger det. Dispositionsrätten kan dock i två olika fall under en kortare tid begränsas med stöd av lagen även om något medgivande inte har lämnats. Det ena fallet avser områden där försvarsmakten tillfälligt bedriver övningar, prov eller försök. Det andra fallet gäller områden där försvarsmakten har satts in för att möta ett väpnat angrepp mot Sverige eller för att hindra en kränkning av Sveriges territorium. Några *bestämmelser om ersättning* föreslås inte för något av fallen i propositionen.

Vad först beträffar försvarsmaktens övningar på annans mark konstaterar departementschefen att det i sådana fall är fråga om högst tillfälliga inskränkningar i dispositionsrätten. Han hänvisar också till skyldigheten för den beslutande myndigheten att tillse att den enskildes rätt inte onödigtvis inskränks. Han understryker vidare att restriktioner enligt lagen inte får vara mera långtgående eller ingripande än vad som är nödvändigt med hänsyn till skyddsbehovet samt att det så långt möjligt skall undvikas att beslutet medför skada eller olägenhet för enskilda.

I vissa kränkningsfall kan det enligt departementschefen vara oundvikligt att ägaren lider skada på grund av att han inte får tillträde till området. Departementschefen anser att det ligger nära till hands att likställa avspärrningar i samband med väpnade angrepp mot landet eller vid kränkningar av vårt territorium med de avspärrningar som kan ske med stöd av polislagen och rättegångsbalken. Avspärrningar enligt polislagen och rättegångsbalken ger inte någon rätt till ersättning för fastighetsägare eller andra som berörs av avspärrningarna.

Sammanfattningsvis anser departementschefen att det inte bör införas någon särskild regel som ger markägare eller annan innehavare av särskild rätt till fastighet rätt till ersättning för den skada han kan lida till följd av att han enligt ett beslut om tillträdesförbud hindras från att i något avseende använda fastigheten. Han finner att detta ställningstagande inte kommer i konflikt med bestämmelserna i 2 kap. 18 § regeringsformen. Tillträdesförbuden i sig ger nämligen inte upphov till någon dispositionsrätt till det avspärrade området. Avspärrningen kan därför inte anses ha innebörden att marken tas i anspråk med förfogande. I detta sammanhang erinrar han om att regeringen har en viss möjlighet att utge ersättning av billighet i fall där skada eller förlust har uppkommit till följd av militär verksamhet och där någon ersättningskyldighet inte föreligger.

I *motion Fö28 yrkande 4* kritiserar avsaknaden av regler om ersättning. Enligt motionärerna finns det inte något skäl för att en enskild person skall behöva stå den ekonomiska risken vid åtgärder för rikets säkerhet. De menar att rättssäkerheten tvärtom kräver att enskilda skall hållas skadeslösa i sådana situationer. Motionärerna yrkar därför att en bestämmelse om ersättning till markägare och rättighetshavare förs in i lagen.

Enligt utskottets mening är ifrågavarande tillträdesbegränsningar inte att betrakta som ett sådant förfogande som avses i 2 kap. 18 § regeringsformen. Som departementschefen anför strider därför den

föreslagna lagstiftningen inte mot detta grundlagsbud. När det gäller frågan om det likväl bör införas bestämmelser om ersättning anför utskottet följande.

Försvarsmaktens övningar, prov och försök på annans mark bedrivs sedan gammalt med stöd av den för vårt land unika allemansrätten. Som anføres i propositionen anses allemansrätten inte innebära att en fastighetsägare eller annan rättighetsinnehavare tillfogas någon nämnvärd skada. Allemansrätten är ett intrång som de får tåla utan ersättning. En annan sak är att markskador och skador på annan egendom kan ersättas enligt allmänna skadeståndsrättsliga regler. Det finns också — som påpekas i propositionen — etablerade rutiner för reglering av markskador som har orsakats av militär verksamhet. I de nu aktuella fallen är det fråga om högst tillfälliga begränsningar i dispositionsrätten. Som anføres i propositionen torde det vid övningar kunna tillses att tillträdesförbud blir gällande mot ägaren endast i sådana situationer där denne inte lider någon skada av förbudet. Några skadefall torde därför i praktiken knappast uppkomma. Det bör vidare understrykas att den beslutande myndigheten enligt 2 § i den föreslagna lagen är skyldig att se till att beslutet inte blir mer omfattande eller ingripande än vad som krävs för att tillgodose behovet av skydd och att det så långt möjligt skall undvikas att beslutet medför skada eller olägenhet för enskilda intressen. Om dessa grundläggande krav åsidosätts, kan fråga uppkomma om ersättningsansvar för staten för felaktig eller försumlig myndighetsutövning. Utskottet kan således inte förorda att det i den föreslagna lagen införs särskilda bestämmelser om ersättning för de nu berörda fallen.

Motionsyrkandet innebär att det också bör införas bestämmelser om ersättning på grund av tillträdesbegränsningar i områden där försvarsmakten har satts in för att möta ett väpnat angrepp mot Sverige eller för att hindra en kränkning av Sveriges territorium. I dessa båda situationer kan det — som anføres i propositionen — tänkas fall där en fastighetsägare kan lida skada till följd av tillträdesbegränsningar. Det bör först erinras om att ett skäl för tillträdesbegränsningar i dessa fall ofta är att allmänheten skall skyddas mot skador. Detta intresse avser givetvis även fastighetens ägare.

När det gäller områden där försvarsmakten har satts in för att möta ett väpnat angrepp mot landet bör det också påpekas att man i sådana fall i allmänhet kan räkna med skador av helt annat slag och att intresset av att få ersättning för sådana skador helt kommer att träda i förgrunden. Utskottet kan i det sammanhanget hänvisa till lagen (1958:566) om ersättning för krigsskada å egendom.

De avspärrningar som sker i samband med väpnade angrepp mot landet eller vid kränkningar av vårt territorium kan som anføres i propositionen liknas vid de avspärrningar som kan ske med stöd av polislagen och rättegångsbalken. Utskottet vill för sin del även hänvisa till de avspärrningar och utrymningar som kan ske med stöd av räddningstjänstlagen. I inget av de nu nämnda fallen föreligger någon rätt till ersättning för fastighetsägare eller andra som berörs av åtgärderna. Även i dessa fall kan det dock givetvis uppkomma frågor om

ersättningsansvar för felaktig eller försumlig myndighetsutövning. Utskottet kan således inte förorda att det införs någon särskild bestämmelse om ersättning för avspärrningar i samband med väpnade angrepp mot landet eller vid kränkningar av vårt territorium. Utskottet vill emellertid i detta sammanhang erinra om regeringens möjlighet att av billighet utge ersättning i fall där någon har drabbats av skada eller förlust till följd av militär verksamhet och staten inte är ersättningskyldig. Som framgår av propositionen har regeringen också beviljat ersättning av billighet i vissa fall där förlust eller intrång förekommit på grund av de avspärrningar som gjordes i samband med spaningen efter främmande undervattensverksamhet i Karlskronaområdet under hösten 1983 och våren 1984.

Av den föreslagna lagens ansvarsbestämmelser framgår att såväl uppsåtliga som oaksamma överträdelser av lagens förbudsregler — t.ex. fotograferingsförbud — straffbeläggs. I propositionen erinrar departementschefen om bestämmelsen i 1 kap. 9 § 3 tryckfrihetsförordningen. Enligt den bestämmelsen gäller vad i lag är stadgat om ansvar som avser det sätt på vilket uppgifter eller underrättelser anskaffats i publiceringssyfte. I en lagrådsremiss hösten 1986 om förstärkt grundlagsskydd för yttrandefriheten, m.m. redogjorde föredraganden för ett JO-beslut som gällde *fotografering i publiceringssyfte* som skett i strid mot bestämmelserna om fotograferingsförbud i skyddslagen. Enligt JO skulle bestämmelsen i 1 kap. 9 § 3 tryckfrihetsförordningen kunna ges betydelsen att straff för överträdelser av fotograferingsförbud inte kunde komma i fråga. JO uttalade emellertid å andra sidan att mycket talar för att det enligt gällande regler är möjligt att döma till straff för sådana överträdelser. JO fann att rättsläget var oklart och uttalade att det kunde finnas skäl för statsmakterna att i lämpligt sammanhang överväga en författningsändring. I lagrådsremissen uttalade föredraganden att han var benägen att instämma i det av JO:s två tolkningsalternativ som innebar att straff för överträdelser av ett fotograferingsförbud enligt skyddslagen fick förekomma även om fotograferingen utförts i publiceringssyfte och inte innefattade något av de grova brott mot rikets säkerhet som anges i 7 kap. 3 § andra stycket tryckfrihetsförordningen (prop. 1986/87:151, s. 161—162). I den nu aktuella propositionen förklarar departementschefen att han för egen del inte har någon annan mening om förhållandet mellan bestämmelserna i den föreslagna lagen och tryckfrihetsförordningen.

Frågan uppmärksammades vid behandlingen i riksdagen av proposition 1987/88:155 om skydd för företagshemligheter. I ett yttrande till lagutskottet pekade konstitutionsutskottet på uttalandet i lagrådsremissen och erinrade samtidigt om att uttalandet ingick bland de förslag i remissen som inte fördes fram i propositionen och att det följaktligen inte hade varit föremål för riksdagens bedömning (1988/89:KU2y). Lagutskottet uttalade att det för egen del var benäget att instämma i vad departementschefen anfört i lagrådsremissen (1988/89:LU30, s. 36). Konstitutionsutskottet finner för sin del inte skäl att nu göra någon annan bedömning. Det kan dock anmärkas att de väsentliga lagförslagen i ärendet om skydd för företagshemligheter är underkastade det

särskilda lagstiftningsförfarandet enligt 2 kap. 12 § tredje stycket rege-
ringsformen och att ärendet därför kan avgöras först efter den 3 maj
1990.

1989/90:FöU6
Bilaga

Stockholm den 22 februari 1990

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Kurt Ove Johansson (s), Birgit Frigge-
bo (fp), Bertil Fiskesjö (c), Sture Thun (s), Hans Nyhage (m), Sören
Lekberg (s), Anita Modin (s), Torgny Larsson (s), Elisabeth Fleetwood
(m), Ylva Annerstedt (fp), Bo Hammar (vpk), Hans Leghammar (mp),
Ulla Pettersson (s), Stig Bertilsson (m), Stig Gustafsson (s) och Hugo
Andersson (c).

Avvikande meningar

1. Bestämmelser om ersättning

Hans Nyhage, Elisabeth Fleetwood och Stig Bertilsson (alla m) anser
att den del av utskottets yrkande som börjar med "Motionsyrkandet
innebär" och slutar med "och våren 1984" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det emellertid motiverat med bestäm-
melser om ersättning på grund av tillträdesbegränsningar i områden
där försvarsmakten har satts in för att möta ett angrepp mot Sverige
eller för att hindra en kränkning av Sveriges territorium. Som anføres i
motionen bör enskilda hållas skadeslösa i sådana situationer. I 8 § i
den föreslagna lagen bör det därför föras in ett nytt stycke av följande
lydelse: "Ägaren eller nyttjaren har rätt till ersättning för skada på
grund av tillträdesförbud i ett område som avses i 4 § första
stycket 5."

2. Fotografering i publiceringssyfte i strid mot fotograferingsförbud

Birgit Friggebo (fp), Bertil Fiskesjö (c), Ylva Annerstedt (fp), Bo
Hammar (vpk), Hans Leghammar (mp) och Hugo Andersson (c) anser
att det till sista stycket i utskottets yttrande bort läggas tre meningar av
följande lydelse:

Utskottet vill emellertid tillägga att det är otillfredsställande om det
uppstår tvekan om hur vanlig lag förhåller sig till tryckfrihetsförord-
ningen. Orsaken till den oklarhet i rättsläget som JO pekat på torde
främst kunna sökas i utformningen av den tryckfrihetsrättsliga regle-

ringen. Regeringen bör därför i lämpligt sammanhang föranstalta om en översyn av tryckfrihetsförordningen i syfte att undanröja oklarheten.

1989/90:FöU6
Bilaga